

УДК 378.1:358.1

DOI: 10.32342/2522-4115-2019-1-17-19

**О.М. МАСЛІЙ,**

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник  
Військової академії (м. Одеса)*

## **УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ РАКЕТНО-АРТИЛЕРІЙСЬКОГО ОЗБРОЄННЯ**

Статтю присвячено вивченню проблеми педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння. Проаналізовано сучасні наукові дослідження, проведені педагогами-дослідниками з організації військової підготовки у військових закладах вищої освіти. Спираючись на наукові доробки українських і закордонних учених, результати експертного опитування, узагальнення виявлених недоліків в освітньому процесі, дійшли висновку, що дійовий вплив на процес формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння мають такі педагогічні умови: підвищення рівня мотивації в процесі формування готовності до професійної діяльності; інтеграція загальних і спеціальних знань професійної компетенції майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння; формування навичок бойового реагування майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння; підвищення фахової компетентності науково-педагогічних працівників дисциплін військово-професійної підготовки. Педагогічна умова підвищення рівня мотивації до професійної діяльності передбачає готовність майбутніх офіцерів до оперативно-бойової діяльності і залежить від мотиваційної сфери військових фахівців та ступеня сформованості їх орієнтацій на професійну діяльність. Реалізація педагогічної умови інтеграції загальних і спеціальних знань професійної компетенції майбутніх офіцерів проявляється формуванням професійної компетентності військових фахівців на основі інтеграційного підходу. Педагогічна умова формування навичок бойового реагування майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння ґрунтується на проблемі бойового реагування майбутніх офіцерів у процесі їх професійної діяльності, зокрема під час проведення операції об'єднаних сил у східних регіонах України. Реалізація педагогічної умови підвищення фахової компетентності науково-педагогічних працівників залежить від рівня їх компетентності. Актуальною проблемою системи вищої військової освіти є підвищення рівня готовності науково-педагогічних працівників до інноваційної, пошукової діяльності та творчого освоєння високотехнологічного озброєння і техніки, експлуатація яких неможлива без використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Загальною умовою, що сприяє розвитку всіх компонентів підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, є реалізація педагогічної системи з формування професійної компетентності курсантів у військових закладах вищої освіти. Вона передбачає підготовку офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, проведення різних тренінгів щодо визначення їх готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності, впровадження спецкурсів для забезпечення контролю за розвитком цього процесу та подальшої його корекції.

*Ключові слова: педагогічні умови, формування професійної компетентності, майбутні офіцери ракетно-артилерійського озброєння.*

Статья посвящена изучению проблемы педагогических условий формирования профессиональной компетентности будущих офицеров ракетно-артиллерийского вооружения. Проанализированы современные научные исследования по организации военной подготовки в военных учреждениях высшего образования и выяснено, что действенное влияние на процесс формирования профессиональной компетентности будущих офицеров ракетно-артиллерийского вооружения имеют следующие

щие педагогические условия: повышение уровня мотивации в процессе формирования готовности к профессиональной деятельности; интеграция общих и специальных знаний профессиональной компетенции будущих офицеров ракетно-артиллерийского вооружения; формирование навыков боевого реагирования будущих офицеров ракетно-артиллерийского вооружения; повышение профессиональной компетентности научно-педагогических работников дисциплин военно-профессиональной подготовки. Общим условием, способствующим развитию всех компонентов подготовки будущих офицеров ракетно-артиллерийского вооружения, является реализация педагогической системы по формированию профессиональной компетентности курсантов в военных учреждениях высшего образования. Она предусматривает подготовку офицеров ракетно-артиллерийского вооружения, проведение различных тренингов по определению их готовности к использованию информационно-коммуникационных технологий в профессиональной деятельности, внедрение спецкурсов для обеспечения контроля над развитием этого процесса и дальнейшей его коррекции.

*Ключевые слова: педагогические условия, формирование профессиональной компетентности, будущие офицеры ракетно-артиллерийского вооружения.*

**Постановка проблеми в загальному вигляді.** Важливим завданням військової освіти України на сучасному етапі є якісна професійна підготовка офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, психологічно готових і здатних професійно і компетентно виконувати службові обов'язки. Для цього необхідно реалізувати ефективні освітні програми, здійснювати постійний моніторинг служби молодих офіцерів у військах і на цій основі своєчасно вносити корективи в освітньо-професійні програми, удосконалювати технології навчання тощо. Головним критерієм оцінки якості навчання має стати вміння професійно діяти в реальних умовах бойової обстановки. Осмислення змін, що відбуваються на тлі збройного конфлікту на сході держави, анексія Криму є основою для вибору ефективних шляхів розбудови Сухопутних військ Збройних Сил України в інтересах забезпечення військової безпеки. Тому пріоритетними завданнями Міністерства оборони України є формування нового офіцера ракетно-артилерійського озброєння, розробка сучасних освітніх програм, створення мережі військових ЗВО та нарощування військово-наукового потенціалу.

З огляду на зазначене, вирішити такі завдання можна, спираючись на досвід підготовки військових фахівців у країнах Європи, США, враховуючи набутий досвід під час військового конфлікту у східних регіонах держави.

Реалізуючи проект «Розвиток системи військової освіти та підготовки військових фахівців», який має стратегічну мету набуття здобувачами нових освітніх та професійних компетентностей операційної сумісності на основі стандартів прийнятих у збройних силах держав-членів НАТО, потребує суттєвого перегляду освітній процес у військових закладах вищої освіти України. Усе це дає підстави стверджувати, що підготувати сучасного офіцера ракетно-артилерійського озброєння можна в середовищі, в якому будуть створені умови для удосконалення технологій навчання, що приведе до ефективного формування професійної компетентності таких фахівців.

З метою теоретичного обґрунтування педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння проаналізуємо наукові дослідження, проведені педагогами-дослідниками з організації військової підготовки у ВЗВО.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Удосконаленням процесу військово-професійної підготовки офіцерів для Збройних сил України займалися: С. Каплун, С. Будник, які досліджували особливості формування військової компетентності офіцерів; О. Євсюков, який займається питаннями військово-спеціальної компетентності; М. Нецадим, В. Ягупов, які обґрунтували концептуальні основи професійної підготовки майбутніх офіцерів; Л. Барановська, В. Георгієв, О. Діденко, В. Ройлян, Г. Яворська, які досліджували проблеми військово-професійної підготовки фахівців; О. Торічний, Е. Афонін, які виокремили особливості професійно-особистісного розвитку майбутніх фахівців, та інші.

Проводячи дослідження з моделювання військово-професійної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів, Е. Сарафанюк дійшов висновку, що освітній процес у ВЗВО має бути максимально орієнтований на формування у курсанта особистісних структур і здібностей, які сприяють самостійній орієнтації в набутих знаннях і вміннях, необхідних для вирішення практичних завдань у військових частинах і підрозділах [1].

Важливою для нашого дослідження є наукова праця В. Ройляна, який відзначає, що успішність військово-професійної підготовки майбутніх фахівців Сухопутних військ ЗСУ забезпечується дидактичними умовами, спрямованими на реалізацію: системи інтенсивного навчання; змісту військово-спеціальної підготовки, реалізованої в сукупності дисциплін професійної підготовки (загальнопрофесійних, військово-професійних, професійно-спеціальних), а також за допомогою практик і військового стажування; можливостей використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій під час розв'язання професійно орієнтованих завдань; активного включення курсантів у процес формування професійно важливих якостей [2].

Але все ж проблема визначення педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння залишається не розв'язаною. Тому **метою нашої наукової роботи** постає розв'язання цього завдання, а саме – виявлення умов формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** У ході нашого наукового дослідження було проведено експертне опитування 18 викладачів шести військових закладів вищої освіти (Військова академія (м. Одеса), Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (м. Львів), Національний університет оборони України імені Івана Черняховського (м. Київ), Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, ОНМА, інститут танкових військ Національного університету «Харківський політехнічний інститут»), задіяних у педагогічному експерименті. Потреба визначення найбільш дійових педагогічних умов зумовлена вимогами Збройних сил України до офіцерів ракетно-артилерійського озброєння і знаходженням оптимального орієнтиру у здійсненні підготовки військових фахівців спеціальності 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» (спеціалізація: експлуатація та ремонт артилерійського озброєння; експлуатація та ремонт ракетного озброєння; боеприпаси, вибухові пристрої, освітлювальні та сигнальні засоби) засобами комп'ютерних технологій. Педагогічні умови визначено з урахування специфіки майбутньої професійної діяльності офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, теоретико-практичних аспектів впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес ВЗВО.

Відповідно до першого етапу роботи експертів визначено перелік педагогічних умов, що можуть позитивно вплинути на підготовку майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння. На другому етапі роботи експертної групи їм було запропоновано визначити найбільш ефективні, на їхню думку, умови шляхом ранжування отриманих відповідей. У табл. 1 наведено результати відповідей експертів на питання «Які, на Вашу думку, педагогічні умови є найбільш ефективними у підготовці майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння?». Такий підхід дозволив визначити найбільш дійові педагогічні умови, що будуть реалізовані в педагогічній системі професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння.

Таблиця 1

**Результати експертного опитування науково-педагогічних працівників з визначення педагогічних умов**

№ з/п	Педагогічні умови	Науково-педагогічні працівники	
		Абсолютна кількість	у %
1	Комбінування форм і методів навчання, які активізують пізнавальну діяльність майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння	8	44,4
2	Підвищення рівня мотивації в процесі формування готовності до професійної діяльності	16	88,8
3	Набуття майбутніми офіцерами ракетно-артилерійського озброєння досвіду самостійного пошуку і відбору інформації, необхідної для службової діяльності	9	49,9
4	Інтеграція загальних і спеціальних знань професійної компетенції майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння	14	77,7

Закінчення табл. 1

№ з/п	Педагогічні умови	Науково-педагогічні працівники	
		Абсолютна кількість	у %
5	Актуалізація ціннісно-сміслової основи військової діяльності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння	12	66,6
6	Формування навичок бойового реагування майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння	17	94,35
7	Вибір ефективних форм, методів і прийомів для самостійного опрацювання інформації	7	38,8
8	Підвищення фахової компетентності науково-педагогічних працівників дисциплін військово-професійної підготовки	14	77,7
9	Дидактичне обґрунтування змісту професійних дисциплін, раціональна послідовність вивчення матеріалу	10	55,5
10	Забезпечення емоційності навчання і створення сприятливої атмосфери в процесі навчально-професійної діяльності	11	61,1
11	Методичний супровід освітнього процесу у ВЗВО	8	44,4
12	Зв'язок і єдність навчальної і науково-дослідної роботи курсантів	12	66,6

Спираючись на наукові доробки українських і закордонних учених, результати експертного опитування, узагальнення виявлених недоліків в освітньому процесі військових закладів вищої освіти, встановили, що дійовий вплив на процес формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння можуть мати такі педагогічні умови:

- *підвищення рівня мотивації у процесі формування готовності до професійної діяльності;*
- *інтеграція загальних і спеціальних знань професійної компетенції майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння;*
- *формування навичок бойового реагування майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння;*
- *підвищення фахової компетентності науково-педагогічних працівників дисциплін військово-професійної підготовки.*

Обґрунтуємо більш детально наведені вище педагогічні умови та їх реалізацію в освітньому середовищі військових закладів вищої освіти.

Характеризуючи першу педагогічну умову (*підвищення рівня мотивації до професійної діяльності*), зазначимо, що готовність майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння до оперативно-бойової діяльності залежить від мотиваційної сфери військових фахівців і ступеня сформованості їх орієнтацій на професійну діяльність. Мотивація є передумовою поведінки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, яка спрямовує й організовує її, а також надає особистісного сенсу та значущості. Через позитивно спрямовану мотивацію поведінка курсантів набуває конкретного особистісного змісту, а це сприяє перетворенню із зовнішньо сформульованих цілей у внутрішні, особистісні потреби. Позитивна мотивація є системою цінностей, які майбутні військовослужбовці повинні усвідомлювати і переводити в особистісні принципи, переконання, установки та зміст майбутньої професійної діяльності.

Загальноприйнято поділяти її на два рівні: мотивація збереження і мотивація досягнення. У нашому випадку – це мотивація на оволодіння готовністю до професійної діяльності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння [3; 4].

Практична підготовка майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння дає підставу стверджувати, що особливості особистості курсантів можуть мати значний вплив на успішність, надійність і професійну готовність до професійної діяльності. У зв'язку з цим доречно зазначити, що навчальна діяльність курсантів ВЗВО пов'язана з високим рівнем психічного напруження, значною кількістю суб'єктів взаємодії, втому динамічного характе-

ру, висуває підвищені вимоги до адекватного функціонування їх психіки [4; 5]. Отже, головною змістовною складовою професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння є їх внутрішня готовність до виконання завдань пізнавальної діяльності.

До успішності навчально-пізнавальної діяльності майбутніх військовослужбовців відносимо ефективність мотиваційних, інтелектуальних та емоційно-вольових процесів, а також професійно значущі риси (творче мислення, пам'ять, уважність, вміння керувати собою, самостійність тощо). У загальному випадку професійно-психологічна підготовленість курсантів як майбутніх фахівців – це поєднання сформованих психологічних якостей, налаштованість на активні та цілеспрямовані дії в умовах ефективної навчальної діяльності. Основним тут є вдосконалення знань і навичок відповідно до майбутньої спеціальності.

Підвищення мотивації майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння до професійної діяльності орієнтоване на поєднання різних (групових, індивідуальних) форм діяльності, відповідності навчального матеріалу майбутній професійній діяльності військових фахівців, здатності моделювати можливі ситуації, які матимуть місце у професійній діяльності. На нашу думку, підвищити рівень мотивації курсантів до професійної діяльності можна шляхом:

– ознайомлення майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння з професійною діяльністю військовослужбовця, її значенням для держави, забезпечення цілісності і неדותорканності кордонів;

– створення уявлень про фахових військових за конкретною спеціальністю, розуміння цілей навчання у ВЗВО;

– формування ціннісних орієнтацій, пов'язаних з проходженням військової служби.

На підставі зазначеного вище робимо висновок, що підвищення рівня мотивації курсантів має відбуватися протягом усього періоду навчання у ВЗВО. Воєнна операція, що проводиться на сході України, вимагає від військових фахівців використання всього арсеналу знань, вмінь та навичок щодо застосування озброєння і військової техніки на полі бою, тактичного вишколу, високої психологічної стійкості. Тому для формування в майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння готовності до запобігання, нейтралізації потенційних загроз національним інтересам України потрібно в освітньому процесі ВЗВО використовувати такі прийоми, засоби, які б сприяли актуалізації та усвідомленню курсантами професійних мотивів, ідеалів, прагнень, морально-етичних норм поведінки тощо.

Розглядаючи реалізацію другої педагогічної умови – *інтеграція загальних і спеціальних знань професійної компетенції майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння*, висунуто припущення, що формування професійної компетентності військових фахівців буде більш дійовим, якщо воно здійснюватиметься на основі інтеграційного підходу [6; 7]. Аналіз педагогічної практики [8; 9] дає підстави стверджувати, що інтеграція загальних і спеціальних знань може забезпечити зростання рівня професійної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння. Нами були виявлені основні протиріччя, що існують у процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння: невідповідність внутрішньої логіки навчального предмета і його міждисциплінарних зв'язків; невідповідність навчальної інформації щодо цілей. Як наслідок – результативність освітнього процесу є невисокою. Тому оптимальним рішенням зазначеної проблеми має бути побудова педагогічної системи професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння на принципах інтеграції.

Проведені дослідження дали підстави стверджувати, що сучасна педагогічна система професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння у ВЗВО спрямована на становлення і розвиток особистості військових фахівців, удосконалення їх функціонального стану, розкриття творчих здібностей.

Інтеграція правових, спеціальних і професійних знань у процесі формування професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння полягає в перегляді підходів до організації цього процесу як педагогічного. Вона (інтеграція) має свою специфіку, яка визначає структуру і зміст професійної підготовки курсантів. Тут встановлюються зв'язки і залежності між педагогічними фактами у нових нестандартних навчально-службових ситуаціях.

Таким чином, інтеграція, у нашому випадку, забезпечуватиме взаємозалежність основних компонентів педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння до службової діяльності.

Проведені дослідження дозволили визначити основні чинники, що впливають на ефективність інтеграції загальних і спеціальних знань:

- єдність і взаємозв'язок соціальних, професійних, педагогічних, логічних і правових явищ;
- необхідність синтезу знань і вмінь під час вирішення різного роду навчально-бойових завдань і ситуацій;
- можливість курсантів ефективно реалізовувати свій потенціал;
- вміння вирішувати професійні завдання в нетипових ситуаціях.

Розгляд проблеми інтеграції дозволяє зробити відповідні висновки. Провідним чинником ефективності процесу інтеграції загальних і спеціальних знань майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння є обмеження предметної системи підготовки фахівця з метою вирішення нових складних професійних завдань на основі міждисциплінарних знань. Інтеграція має свою специфіку. Це визначає структуру і зміст професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння.

Третя педагогічна умова передбачає *формування навичок бойового реагування майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння*. Відомо, що теоретичний аналіз будь-якого педагогічного явища починається з розкриття його сутності та змісту. У вітчизняній професійній педагогіці в цей час недостатня кількість праць, присвячених дослідженню проблем бойового реагування майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння в процесі їх професійної діяльності, зокрема під час проведення операції об'єднаних сил у східних регіонах України.

Обґрунтування специфіки професійної діяльності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння дає підстави стверджувати, що в основі їх готовності до виконання оперативно-бойових завдань – формування навичок бойового реагування. Відомо, що поняття «бойове реагування» і «бойова діяльність» перебувають у тісному взаємозв'язку, причому перше є складовим компонентом другого поняття, і кожне з них має свої специфічні особливості, які знаходять прояв через цілі, сутність, зміст та організацію. З цього слідує, що наведеним поняттям притаманний власний зміст, у тому числі психолого-педагогічний. Проте бойове реагування позбавлене такого змісту і не здатне повною мірою забезпечити дійову поведінку офіцерів ракетно-артилерійського озброєння під час бойових операцій, чітке виконання професійної діяльності.

Вагомість такого висновку для професійної педагогіки полягає в тому, що він перспективний для дослідження проблеми бойового реагування і його обґрунтування як окремого професійного поняття, яке зумовлене низкою зовнішніх і внутрішніх чинників.

Проведене опитування (у 2016 р. серед 124 учасників бойових дій, які проходили службу у східних регіонах України) дозволило виявити дві групи таких чинників. Перша пов'язана зі специфікою професійної діяльності, наявністю ризику, невизначеністю, дефіцитом часу тощо. Друга група – з недоліками професійної підготовленості (невпевненість у діях, післястресовий страх, недооцінка «противника», економія боєприпасів, невпевненість у надійності зброї, недооцінка можливостей своїх колег та інше). Таким чином, необхідність виявлення інтегральної форми поведінки людини в напруженій обстановці є суттєвою і актуальною. Вивчення поведінкових реакцій необхідно вести за технічним, тактичним, психологічним і фізичним аспектами, що є основою розкриття сутності бойового реагування.

Аналіз сутності та змісту бойового реагування майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння демонструє, що це складне психолого-педагогічне явище, яке виражає всю сукупність спеціально організованих видів взаємозалежної і взаємообумовленої діяльності суб'єктів і об'єктів реагування. Впоратися з впливом на курсантів виокремлених вище чинників, забезпечити ефективне застосування зброї і техніки, досягти максимальної ефективності їх функціонування за мінімальних фізичних, енергетичних, психічних втрат допоможе спеціальна професійна підготовка майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння. Її метою і результатом є формування і розвиток навичок бойового реагування, професійності дій, бойової майстерності тощо.

Під навичками бойового реагування розуміємо комплексні психомоторні енергетичні структури, які здійснюють управління зброєю, спецзасобами, фізичною силою, а також про-

цеси, нерозривно пов'язані з прийняттям рішень, комунікацію, здатність тримати під розумовим наглядом весь комплекс проблем, що відображають динаміку виконання оперативно-бойових завдань у будь-якій екстремальній ситуації тощо.

Практика і набутий досвід професійної діяльності у ВЗВО дають підстави стверджувати, що процес формування у майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння навичок бойового реагування є інтегративним процесом, який відображає закономірні зміни процедури формування і розвитку цілісного утворення з безлічі роз'єднаних раніше компонентів. Формування навичок бойового реагування у майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння відбувається через призму двох взаємопов'язаних процесів розвитку особистості: оволодіння курсантом рольовою поведінкою (професійна адаптація) та її самореалізація в рамках рольових приписів (індивідуалізація).

Організація процесу формування навичок бойового реагування майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння повинна забезпечувати:

– створення орієнтування в умовах виконання оперативно-бойових завдань за рахунок імітації зовнішніх ознак, характерних для дій в екстремальних умовах (моделювання вторинних чинників);

– надання сформованим діям необхідних показників, у тому числі, стійкості до впливу вторинних чинників екстремальної ситуації та чинника небезпеки.

Цього можна досягнути відпрацюванням сформованих дій в умовах, наближених до екстремальних ситуацій, що впливають на психіку майбутніх військовослужбовців.

Значний потенціал для розвитку творчих здібностей майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння мають інтегровані форми і методи навчання, а також цілеспрямована організація військового стажування [10]. Майбутній офіцер ракетно-артилерійського озброєння формується під впливом науково-педагогічних працівників військових закладів вищої освіти. Саме тому реалізація четвертої педагогічної умови – *підвищення фахової компетентності науково-педагогічних працівників дисциплін військово-професійної підготовки* залежить від рівня їх компетентності. Формування високого рівня готовності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння до професійної діяльності неможливе без укомплектування військових закладів вищої освіти висококваліфікованими науково-педагогічними працівниками.

Фаховість науково-педагогічних працівників військових закладів вищої освіти проявляється в здатності побачити та формувати навчально-службові завдання на основі аналізу складних умов бойової обстановки на різній місцевості вдень і вночі, нешаблонно застосувати різні прийоми та способи дій, і знаходити оптимальні способи їх вирішення. Таким чином, ефективність освітнього процесу залежить від професіоналізму науково-педагогічних працівників. Погоджуємося з ідеями, висвітленими в науковій праці [11], що «викладач вищого навчального закладу є особистістю, яка за змістом професійної діяльності повинна мати сукупність універсальних якостей. Основними з них є уміння бути організатором, оратором, аналітиком, психологом. Від нього вимагаються не лише зазначені природні здібності, а й величезний розумовий, фізичний, емоційно-вольовий потенціал» [11, с. 117].

Незважаючи на інновації у вищій військовій освіті, сьогодні вона не забезпечує повною мірою вимог освітньої парадигми щодо особистісно орієнтованого навчання майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, який передбачає замовлення на військових фахівців, здатних фахово виконувати службову діяльність в сучасних умовах (в умовах збройного конфлікту в східних регіонах). Тому актуальною проблемою системи вищої військової освіти є підвищення рівня готовності науково-педагогічних працівників до інноваційної, пошукової діяльності та творчого освоєння високотехнологічного озброєння і техніки, експлуатація яких неможлива без використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Важливим чинником удосконалення фахової компетентності науково-педагогічних працівників військових закладів вищої освіти є підвищення кваліфікації, що забезпечується комплексом взаємопов'язаних підсистем: курсове підвищення, методична робота ВЗВО, самостійна робота, самоосвіта. Змістовий аспект системи підвищення кваліфікації майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння визначається приведенням наукового змісту освіти у відповідність до динамічної структури сучасних знань та вимог професійної діяльності військових фахівців. Зміст відображає актуальні знання про організацію та мето-

ди бойової підготовки артилерійських підрозділів, правила і порядок підготовки озброєння і техніки до бойового застосування, порядок зберігання, перевірки та оцінки його стану в підрозділі, заходи безпеки під час його експлуатації. Сучасній вищій військовій освіті потрібні науково-педагогічні працівники, які своєчасно і креативно реагують на зміни, що відбуваються у військовій галузі, якісно представляють в освітньому процесі здобутки науково-технічного прогресу, фахово скеровують особистісний розвиток майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, постійно працюють над удосконаленням освітнього середовища ВЗВО тощо.

Прикладом реалізації цієї педагогічної умови є курсова підготовка військовослужбовців Міністерства оборони України та Збройних Сил України відповідно до наказу Міністерства оборони України від 04 квітня 2017 року № 202 «Про організацію та проведення підвищення кваліфікації військовослужбовців, працівників Збройних Сил України та державних службовців Міністерства оборони України та Збройних Сил України», розрахунок чисельності слухачів для навчання на курсах підвищення кваліфікації військовослужбовців, працівників Збройних Сил України та державних службовців Міністерства оборони України та Збройних Сил України у військових закладах вищої освіти і військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти України [12].

У Національному університеті оборони України імені Івана Черняхівського створено центр перепідготовки та підвищення кваліфікації, який забезпечує безперервну підготовку та перспективу просування по службі військовослужбовців, працівників Збройних Сил України, отримання ними знань, умінь і практичних навичок для виконання обов'язків за посадами протягом всієї служби. Підвищення кваліфікації та професійного рівня військових фахівців здійснюється за 50 напрямками підготовки.

**Висновки з проведеного дослідження та перспективи подальших розвідок.** Педагогічні умови підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння до професійної діяльності відображають сукупність відповідних впливів на військового фахівця і забезпечують позитивні зміни в освітньому процесі, а також підвищують рівень сформованості професійної компетентності курсантів спеціальності 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка, спеціалізація: експлуатація та ремонт артилерійського озброєння; експлуатація та ремонт ракетного озброєння; боєприпаси, вибухові пристрої, освітлювальні та сигнальні засоби.

Загальною умовою, що сприяє розвитку всіх компонентів підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, є реалізація педагогічної системи з формування професійної компетентності курсантів у військових закладах вищої освіти, що передбачає: підготовку офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, проведення різних тренінгів щодо визначення їх готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності, впровадження спецкурсів для забезпечення контролю за розвитком цього процесу та подальшої його корекції та ін.

Педагогічні умови, на нашу думку, сприятимуть підвищенню рівня підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння до професійної діяльності та обґрунтуванню сутнісно-структурної характеристики професійної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння.

Зазначимо, що у Військовій академії (м. Одеса) діють ліцензовані курси підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників терміном 2 місяці для викладачів-початківців та 1 місяць для викладачів з педагогічним стажем більше 3 років. Під час проведення курсів розглядається питання інтегрованості навчання та паралельні міждисциплінарні зв'язки з підготовки військових фахівців.

Вищепроведене дослідження з обґрунтування педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння послугує основою для розробки системи професійної підготовки зазначених фахівців.

### Список використаних джерел

1. Сарафанюк Е.І. Педагогічні умови підвищення якості загальновійськової підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів з використанням віртуального моделювання: автореф. дис ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Е.І. Сарафанюк. – Одеса, 2005. – 22 с.



2. Ройлян В.О. Підготовка викладачів вищого військового закладу освіти до формування професійних якостей майбутніх фахівців Сухопутних військ ЗСУ: навч.-метод. посіб. / В.О. Ройлян. – Одеса: МОУ ООЛІСВ, 2004. – 128 с.
3. Полторак С.Т. Педагогічні умови формування у майбутніх офіцерів МВС України умінь командира підрозділу: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / С.Т. Полторак. – Харків, 2003. – 190 с.
4. Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць. Вип. 14. Ч. II. – Харків: НУЦЗУ, 2013. – 429 с.
5. Ткачук Т.А. Психологія діяльності працівників податкової міліції: монографія / Т.А. Ткачук, С.І. Корсун. – Київ: Центр учбової літератури, 2013. – 193 с.
6. Білевич С. Інтеграція та диференціація як закономірності розвитку сучасних освітніх систем / С. Білевич // Імідж сучасного педагога. – 2002. – № 2. – С. 30–33.
7. Козловська І.М. Принципи дидактики в контексті інтегрованого навчання / І.М. Козловська, Я.М. Собко // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 4. – С. 48–51.
8. Ващук О. Обґрунтування доцільності інтегративного підходу у процесі формування готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості старшокласників / О. Ващук // Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика: зб. наук. праць. – К.: Інститут обдарованої дитини, 2012. – Вип. 8. – 434 с.
9. Вознюк О.В. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти : інтегративний підхід: монографія / О.В. Вознюк, О.В. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 684 с.
10. Інструкція про порядок організації і проведення військового (флотського) стажування, навчальної, виробничої, ремонтної, корабельної та інших видів практики курсантів (слухачів, студентів) вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів: Наказ МОУ № 5 від 12.01.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0191-16>
11. Салов В.О. Основи педагогіки вищої школи: навч. посіб. / В.О. Салов. – Дніпропетровськ: НГУ, 2003. – 183 с.
12. Про організацію та проведення підвищення кваліфікації військовослужбовців, працівників Збройних Сил України та державних службовців Міністерства оборони України та Збройних Сил України: Наказ Міністерства оборони України від 04 квітня 2017 року № 202 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0191-16>

## References

1. Sarafaniuk, E.I. (2005). *Pedahohichni umovy pidvyshchennia yakosti zahalnoviiskovoi pidhotovky kursantiv vyshchikh viiskovykh navchalnykh zakladiv z vykorystanniam virtualnoho modeliuvannia*. Avtoref. diss. kand. ped. nauk [Pedagogical conditions for improving the quality of joint training of cadets of higher military educational institutions using virtual simulation. Abstract of cand. ped. sci. diss.]. Odesa, 22 p. (In Ukrainian).
2. Roilian, V.O. (2004). *Pidhotovka vykladachiv vyshchoho viiskovoho zakladu osvity do formuvannia profesiinykh yakosteï maibutnikh fakhivtsiv Sukhoputnykh viisk ZSU* [Training of teachers of the higher military educational institution for the formation of professional qualities of future specialists of the Army Land Forces]. Odesa, MOU OOLISV Publ., 128 p. (In Ukrainian).
3. Poltorak, S.T. (2003). *Pedahohichni umovy formuvannia u maibutnikh ofitseriv MVS Ukrainy umin komandyra pidrozdilu*. Dys. kand. ped. nauk [Pedagogical conditions of formation of the future officers of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine of the command of the unit. Cand. ped. sci. diss.]. Kharkiv, 190 p. (In Ukrainian).
4. *Problemy ekstremalnoi ta kryzovoi psykholohii* (2013). [Problems of extreme and crisis psychology]. *Zbirnyk naukovykh prats* [Collection of scientific works], Kharkiv, NUTsZU Publ., issue 14, part II, 429 p. (In Ukrainian).
5. Tkachuk, T.A. & Korsun S.I. (2013). *Psykhohohiia diialnosti pratsivnykiv podatkovoi militsii* [Psychology of the activities of tax police officers]. Kyiv, Tsentru uchbovoi literatury Publ., 193 p. (In Ukrainian).
6. Bilevych, S. (2002). *Intehratsiia ta dyferentsiatsiia yak zakonimirnosti rozvytku suchasnykh osvithnykh system* [Integration and differentiation as patterns of development of modern

educational systems]. *Imidzh suchasnoho pedahoha* [The image of a modern educator], no. 2, pp. 30-33 (In Ukrainian).

7. Kozlovska, I.M. & Sobko, Ya.M. (1998). *Pryntsypy dydaktyky v konteksti intehrovanoho navchannia* [Principles of didactics in the context of integrated education]. *Pedahohika i psykholohiia* [Pedagogy and psychology], no. 4, pp. 48-51 (In Ukrainian).

8. Vashchuk, O. (2012). *Obhruntuvannia dotsilnosti intehratyvnoho pidkhdou u protsesi formuvannia hotovnosti vchyteliv do rozvytku akademichnoi obdarovanosti starshoklasnykiv* [Substantiation of appropriateness of an integrative approach in the process of formation of teachers' readiness for the development of academic talent of senior pupils]. *Navchannia i vykhovannia obdarovanoi dytyny: teoriia i praktyka* [Teaching and upbringing of a gifted child: theory and practice: a collection of scientific works]. Kyiv, Instytut obdarovanoi dytyny Publ., issue 8, 434 p. (In Ukrainian).

9. Vozniuk, O.V. & Dubaseniuk, O.V. (2009). *Tsilovi oriientyry rozvytku osobystosti u systemi osvity: intehratyvnyi pidkhdid* [Target points for personal development in the education system: an integrative approach]. Zhytomyr, ZhDU im. I. Franka Publ., 684 p. (In Ukrainian).

10. *Instruktsiia pro poriadok orhanizatsii i provedennia viiskovoho (flotskoho) stazhuvannia, navchalnoi, vyrobnychoi, remontnoi, korabelnoi ta inshykh vydiv praktyk kursantiv (slukhachiv, studentiv) vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladiv, viiskovykh navchalnykh pidrozdiliv vyshchykh navchalnykh zakladiv* (2016). [Instruction on the procedure for organizing and conducting military (naval) training, training, production, repair, ship and other practices of cadets (students) of higher military educational institutions, military educational units of higher educational institutions]. *Nakaz MOU no. 5 vid 12.01.2016 r.* [Order of the Ministry of Education of Ukraine № 5 (12 January 2016)]. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0191-16> (in Ukrainian).

11. Salov, V.O. (2003). *Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly* [Fundamentals of higher education pedagogy]. Dnipropetrovsk, NHU Publ., 183 p. (In Ukrainian).

12. *Pro orhanizatsiiu ta provedennia pidvyschennia kvalifikatsii viiskovosluzhbovtiv, pratsivnykiv Zbroinykh Syl Ukrainy ta derzhavnykh sluzhbovtiv, Ministerstva oborony Ukrainy ta Zbroinykh Syl Ukrainy* (2017). [On the organization and conduct of advanced training of servicemen, employees of the Armed Forces of Ukraine and civil servants of the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine]. *Nakaz Ministerstva oborony Ukrainy vid 04 kvitnia 2017 roku no. 202* [Order of the Ministry of Defense of Ukraine № 202 (04.04.2017)]. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0191-16> (In Ukrainian).

## CONDITIONS OF THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE OFFICERS OF ROCKET AND ARTILLERY ORDNANCE

*Oleh M. Maslii, PhD in Pedagogy, Senior Researcher, Deputy Head of the Academy for Academic Work, Odesa Military Academy, Odesa (Ukraine). E-mail: mon2369@ukr.net*

DOI: 10.32342/2522-4115-2019-1-17-19

*Key words: pedagogical conditions, formation of professional competence, future officers of rocket and artillery ordnance.*

This article is devoted to the study of the issue of pedagogical conditions of the formation of professional competence of future officers of rocket and artillery ordnance. Scientific research done by educators-researchers on organization of military training at higher military educational institutions has been analyzed. It has been pointed out that effective influence on the formation of professional competence of future officers of rocket and artillery ordnance is exerted by the following pedagogical conditions: increase of motivation in the process of formation of readiness for professional activities; integration of general and special knowledge in the professional competence of future officers of rocket and artillery ordnance; formation of skills of combat response of future officers of rocket and artillery ordnance; increase of professional competence of scientific and pedagogical workers of military-vocational training disciplines.

The pedagogical condition for raising the level of motivation for professional activity involves the readiness of future officers to be engaged in operational and combat activities and depends on the moti-

vational sphere of military specialists and the degree of formation of their orientations at professional activities.

The Implementation of the pedagogical condition of integration of general and special knowledge of professional competence of future officers is manifested by the formation of professional competence of military specialists on the basis of the integration approach.

The pedagogical condition for the formation of combat response skills of future officers of rocket and artillery ordnance is based on the problem of combat response of future officers in the course of their professional activities, in particular during the operation of the united forces in the eastern regions of Ukraine.

The implementation of pedagogical condition for increasing the professional competence of scientific and pedagogical workers depends on the level of their competence.

Professionalism of scientific and pedagogical workers of higher military educational institutions is manifested in the ability to see and form educational and service tasks on the basis of analysis of difficult conditions of a combat situation on a different terrain day and night, unplanned use of different techniques and methods of action, and find the best ways to solve them.

The current issue of the system of higher military education is to increase the level of readiness of scientific and pedagogical workers for innovation, research activities and creative development of high-tech weapons and equipment, the exploitation of which is impossible without the use of information and communication technologies.

The general condition that promotes the development of all components in training of future officers of rocket and artillery ordnance is the implementation of a pedagogical system for the formation of professional competence of cadets at higher military education institutions. It involves the preparation of officers of rocket and artillery ordnance, various trainings on their readiness to use information and communication technologies in their professional activities, introduction of special courses to ensure control over the development of this process and its subsequent correction, etc.

*Одержано 3.01.2019.*